

РАНГЛАР ЖОЗИБАСИ

Ўзбек халқ амалий санъати авлоддан-авлодга ўтиб, ривожланиб, такомиллашиб келган. Амалий санъат турлари хилма-хил бўлиб, шулардан бири кулчиликдир. Ўзбек халқининг нафис гул солинган куза, лаган, товоқ, хурмача сингари сопол буюмлари ҳар қандай нозик дид эгасини ҳам лол қолдиради. Бундай сопол буюмларнинг узининг шакли ҳамда безаклардаги хилма-хиллик, ранго-ранглик билан қалбларга завқ беради. Ташкентлик уста кулол Чулпон Содиқов шундай мафтункор асарлар ижодкорларидан биридир.

Чулпон Содиқов

Ўзбек халқ амалий санъати авлоддан-авлодга ўтиб, ривожланиб, такомиллашиб келган. Амалий санъат турлари хилма-хил бўлиб, шулардан бири кулчиликдир. Ўзбек халқининг нафис гул солинган куза, лаган, товоқ, хурмача сингари сопол буюмлари ҳар қандай нозик дид эгасини ҳам лол қолдиради. Бундай сопол буюмларнинг узининг шакли ҳамда безаклардаги хилма-хиллик, ранго-ранглик билан қалбларга завқ беради. Ташкентлик уста кулол Чулпон Содиқов шундай мафтункор асарлар ижодкорларидан биридир.

Ўзбек халқ амалий санъати авлоддан-авлодга ўтиб, ривожланиб, такомиллашиб келган. Амалий санъат турлари хилма-хил бўлиб, шулардан бири кулчиликдир. Ўзбек халқининг нафис гул солинган куза, лаган, товоқ, хурмача сингари сопол буюмлари ҳар қандай нозик дид эгасини ҳам лол қолдиради. Бундай сопол буюмларнинг узининг шакли ҳамда безаклардаги хилма-хиллик, ранго-ранглик билан қалбларга завқ беради. Ташкентлик уста кулол Чулпон Содиқов шундай мафтункор асарлар ижодкорларидан биридир.

Чулпон Содиқовнинг узининг шакли ҳамда безаклардаги хилма-хиллик, ранго-ранглик билан қалбларга завқ беради. Ташкентлик уста кулол Чулпон Содиқов шундай мафтункор асарлар ижодкорларидан биридир.

Уста-куллол уз касби сирларини узоқ йиллар давомида П. Бенков номлидаги рассомлик билим юрти ва Ташкент Санъат институти талабаларига ўргатди. Уста ижодининг чуқуриси «Чой анжоми», «Сув учун идиш», «Мусалас учун туплам», «Қимиз идиш» деб номланган

асарларида уз ақсини тоғлан. Липочалар, қандонлар, туплам (набор)ларнинг нафис миллий безаклари қузни қувонтиради. «Мен ҳар бир буюمنى алоҳида меҳр билан ясайман, чунки унга кўпчиликнинг қизи тушади. Шундай бўлса, буюمنى қурган киши эстетик завқ ола дебман. Қурғазмалар учун ясайдиган буюмларнинг шаклини, гулбеазлигини яратишда узоқ изланаман, унинг сифатли чиқишида бор кучимни ишга соламан. Кишилар учун завқ берадиган асарларимдан қувонаман», дейди уста.

Тупламлар учун танланган ранглар тиниқлиги, нафислиги билан алоҳида жозоба касб этади. Айниқса, «Қимиз идиш» шаклининг мураккаблиги, рангининг нозиклиги бе-закларининг нафислиги билан диққатни тортади. Идишларни

Шойра УРМОҶОВА, санъатшунос

Хурматли Ҳабибулла ака! Тахририятимизга йўлланган ҳаёгонли мактубингизни ўқиб чиқдик. «Мана, шундан сизларга юбориб баҳонасида анча гап айтиб юбордим, жавобини маълум вақт кутиб турман, бўлмаса...» деган сатрлар бор экан, дарҳол жавоб ёзишга киришдик.

Сиз ўз мактубингизда 1993 йили Гафур Гулом номидаги адабиёт ва санъат наشريятинида чоп этилган «Бухто ва ҳақиқат» номли расула муаллифига анча-мунча эътирозларингиз борлигини ёзасиз. «Муаллиф «Маҳдудлик» мақоласида менинг ва милиция полковниги М. Содиқовнинг шаънига жуда ортиқча гаплар айтиб юборган», дейсиз. Ва, уша китоб автorigа жавобингизни адабиёт газетаси орқали халққа етказмоқчи бўлганлигингизни айтасиз. Мактубингиз газетамизда босилмаганлигидан қаттиқ ранжийсиз.

Тўғри, газетамизда янги бадиий, шеърли ёхуд публицистик китобларга тақрирлар эълон қилиб турилади. Сиз бизга йўллаган хат, ўз эътирофингизга қура тақриз эмас, китоб муаллифига эътирозларингиз. Бу ҳолда, амалдаги тартиб-қоидаларга биноан, сиз бу мактубни ушбу рисолага қўйиб эътирозларингиз керак эди. Тақриз бўлганда ҳам айтишимиз лозимки, 1993 йилдан чоп этилган китобга орадан олти йил ўтказ мунсабат билдириш ўринли бўлармикан?

Гап фақат шунда эмас. Мактубингиздаги баъзи мулоҳазаларингиз билан танишар эканмиз, сиз билан газета орқали бир фикрлашиб олишга қарор қилдик. Сиз «Билмадим, газетамиз мақола ёзиш фақат олим, ёзувчи ёки журналистга хосгина ишми, бошқа одамлар ҳам ўз фикри билан газетамизга мақола ёзиш қатнашиши мумкин эмасми?» деган савол қўясиз. Нега мумкин эмас? Ҳар қандай гузетанинг обрў-эътибори унинг оддий мухбирлар, мухлис-лар, газетхонлар билан алоқа, ижодий ҳамкорлиги нечоғли яхши йўлга қўйилганлиги билан белгиланади. Узоққа бормаёлик, сиз яшаб турган Косонсой туманидан бизга, бошқа қарор газеталарга бир эмас бир неча ҳаваскор мухбирлар, кишлоқ зивиллари хат-хабарлар йўллаган туршида, уларнинг кўпи мунтазам чоп этилади. Яна: «Сизнинг ва

қашлоқларимизда мухбирлар бир маърузаларимизда қайта-қайта ўқирадилар — матбуот жойлардаги камчиликларни, мансабдор тураларнинг кирингларини, ҳал этилмай ётган муаммоларни дадил, жўрбат билан кўтариши, жон койтиши керак. Факт ва рақамлар, курсаткичларни чуқур урганиши, қиёслаши, аниқ таҳлил асосида хулосалар чи-

да, фикрни ифодалай олишда. Авваллари, мустақилликдан олдин, редакция ходими учун бирор бир раис, сўт соғувчи ёки илгор механизаторнинг, уруш қатнашчисининг исми-фамилияси бўлса бўлди эди — унинг номидан мақола ёки «отклик»ни бир зумда тўкиб ташларди. Ҳозир энди бундай эмас. Ҳар ким ўз фикрини ўзи айтиши керак.

Ва ниҳоят, яна бир мулоҳазангизга тўхталайлик. Сиз «матбуот халқдан узоқлашиб кетди» деган фикрингизни исботламоқчи бўлиб қуйидаги фикр қўясиз: «Уруш бош-

ланганида Сталин ҳам ўзи қаттагон қилаётган халқ олдида тиз чиқиб, унга мурожаат қилди, бу улуг жангларда Нахимов, Ушаков, Суворов, Кутузов каби боболаримизнинг руҳлари мададкор бўлсин, деб Оллоҳга сизингиз». Яна давом этасиз: «Қишлоқ ҳақидаги мақолаларда бир хил штамп гаплар айтилаверади — «Халқимизнинг Сталин икки марта саводсиз қилиб қўйди, ерларимиз, сувларимиз захарланди, аёлларимиз оғир меҳнатда эзилди...» Хатингиз сунгидида «Улуг Ватан уруши» қатнашчиси эканлигингизни, шу «улуг жангларда» бекорга қон кечмаганлигингизни ҳам эътироф этасиз. Қурилиб турибдики, сизнинг иккинчи жаҳон урушига, «халқлар доҳисига» мунсабатингиз жуда узғача.

Ҳабибулла ака! Замон энди узгарди, одамларнинг онги, тафаккури бугун бутунлай бошқача. Биз эски тузум ақидаларидан, эски мафкура занжирларидан халос бўлдик. Умумини, узоқлигини англай бошладик. Биз «Ватан» деб улуглаган империя энди йўқ. Бугун бизнинг чинакам Ватанимиз бор. Ҳур Ўзбекистонимиз бор. «Улуг Ватан уруши» деган ибора ҳам қолмади. Сталин сизни ё мени деб олдики Ўзбекистонни деб халқ олдида тиз чиқмаган. Умуман, бу жаллод ҳеч кимнинг олдида тиз чиқкан эмас. Бу — бўлмаган гап. «Ватан учун, Сталинград, Курск ёки Орёл учун жанг қилганман, қон кечганман» дея қўқракка уриб юришлар бугун энди одобдан бўлмай қолди.

Президентимиз Исрол Ка-

Тўйлар ҳақида эълон оғизда достон. Яхши тўйнинг ҳам, ёмон тўйнинг ҳам овозаси чиқади. Шу боис ҳар ким ўз савияси, дунёқарашига қараб тўй қилади. Албатта, қандай тўй қилиши тўй эгасининг топиш-тутишига ҳам боғлиқ. Бироқ тўй барибир шахсий иш эмас. Эл билан буладиган муомалада шу элдан ташқари бўлиш, унинг барча учун умумий урф-одатларидан хатлаб ўтиб, ўз хоҳишича иш тутиш жамиятнинг маънавий мувозанатига раҳна солиши мумкин. Шунинг учун ҳам тўй ва маросимларга доир Фармон эълон қилинганидан сўнг тўй эл орасида қизгин фикр олишувлар мавзусига айланади.

Хўш, тўй қандай бўлиши керак? Топарман-турарман одамнинг катта тўй қилиб, ўз қувончини, шодлигини эл билан баҳам қилишга ҳаққи йўқми? Халол пул тоғлан одам ва яна узоқ йиллар армон қилиб юриб, орзусига эришган киши катта тўй қилса нимаси ёмон?

Албатта, тўйлар ҳақидаги баҳс-мунозараларда бундай бир-бирига зид фикрлар ҳам айтилиди. Ҳамон айтимокда ҳам. Хўш, ижодкорларнинг бу масалаларга мунсабати қандай? Тўйларга доир баҳсларда уларнинг ўз фикрлари борми?

Ўртбошимизнинг тўйлар ҳақидаги Фармони чиққан кунларда мен қашқадарёлик бир гуруҳ ижод ва санъат аҳллари даврасида тўйларимиз қандай бўлиши кераклиги қиз-қиз суҳбатга айланиб кетганлигини кўрдим. Уларнинг ён дафтаримга тушган фикрларини ўқиб, ҳаёлимда уша қиз-қиз суҳбат қайта жонлангандай бўлди.

Кека журналисти Сувон Соқиев кўнглидаги гапни ифода этиб, шухратпарастлик учун ҳамма нарсани қурбон қилмайсиз, деди. Бир бева аёлни биларман, яқинда икки ўглини бирдан уйлантирди. Тўйни битта ўтказганига қура, анча-мунча нарса тежалди. Барибир, бева аёлга биратўла икки ўглини уйлаш, иккала ўглию, иккала келинга олинган сарполар сарф-харажати озмунчам? Тўй кун иккала келинга ўн беш миңдан ўттиз миң сўмга арзонроқ фата олиб келинди. Келинлар уни бор-йўғи икки соат кийдиши. Агар мана шу миллий удулларимизга номувофиқ фата бизда урф бўлмаганида бева аёлнинг келинларига эмас, яна бошқа қанчадан-қанча қизларимиз ҳам узимизнинг либосларимизда гул-гул очилиб ўтирган, энг муҳими атиги икки соатлик кимлардир кийган кийимни деб шунча пулни совиришга йўл қўймаган бўлишарди.

Гапни Бойназар Йўлдошев илиб кетди. Мен ўн йилча бурун Дамашққа борган эдим, деди у. У ерда бир ўзбек бойининг тўйида иштирок этдим. Қават-қават уйи, қўша-қўша машинаси булган халлиги бой тўйига қирқ-қирқ беш кишини, асосан узининг қариндошларини айтган экан. Чиройли тўйни мен ушунда кўрдим. Бизда эса пул топиб ақл топмаган айрим биродарларимиз тўйни хавфли мусобақага, миллатни жар ёқасига етаклайдиган уйинга айлантириб қўйдилар.

Турт йил маҳалла оқсоқоли бўлиб ишладим, — деб гап бошлади вилоят аёлларининг «Нафосат» газетаси муҳаррири Сайёра Зоирова. — Ушунда анча-мунча ишларни қилиб улгурувдик. Бугун аёлларимизнинг тўйлардаги ўтиришларига бир разм солинг-а: башанг кийинган хотинлар турда, муаллимлар, айниқса кека ўқитувчилар лойпақда. Уларга нопсандлик баъзан авн сезилиб қолади. Шуми бизнинг юқори савиямиз? Ана шундай даврага виқор билан келинпошша кириб келадилар, кимматбаҳо фатаси этакларини турт киши кўтариб олган. Қизларимиз савияси, ҳатто энг нуфузли олий ўқу юрларини битирган қизларимиз савияси ҳам шундан юқори эмас. Уларни тақлиддан баланд қўя олмайдилар. Тақлид қила-қила нималарга эришганимиз, кийим-бошимизда қандай узгарилар руй бергани авн-ку.

Таниқли рассом Садриддин Салимовнинг фикрича, биз ота-боболаримизнинг энг яхши удулларини ўзида мужас-самлантирган, бугунги кунимизга узукка қўз қўйгандек яра-

шиб тушадиган миллий тўйларимизнинг ўзига хос бир сценарийини яраттишимиз керак. Йўқ, бу ҳамма тўйларни бир қоллига солиш учун эмас, балки тўйларни янада фарқли, ортиқча чиқимларсиз, бир умр эски қоладиган қилиб ўтказиш учун керак. Ахир, ўйлаб кўринг: ҳай-ҳай демасангиз ўзбекча тўйларда «горко-горко»лар ҳам урф бўлишига сал қолувди. Ниҳоят рўйхатидан утиш маросими бир тўйдан олиб тушарди. Мана, шоримиз Исмоил Тўхтамишев айтганларидек, тўйларга келиб хизмат қиладиган айрим озоис раққослар шу даражага боришардики, тўйда иштирок этувчи ҳар бир меҳмондан пул олмагунча, яъни у пул қистирмагунча ёнидан кетишмасди, муқом қилиб туриб олишарди, ҳатто йигирма беш-таллини олишмасди...

— Биз ўз атрофимизга бефарқ бўлиб қолган эканмиз, — дея ҳаммамнинг кўнглидагини ифода этди Ўзбекистон халқ ар-

Эл кўнглидаги ГАП

ёки бугунги тўй: у қандай бўлиши керак?

тисти Хусан Амиркулов. — Ахир артист — санъаткор-ку, у уз санъати билан элга хизмат қилиши керак-ку! Санъаткор номига иснод келтириватган бундай отарчиларнинг беандиша қилдиклари бизни ҳам қўнйар эди. Мен тўйларда пул олиш учун ширақайф меҳмон олдидаги қадаҳни олиб ичиб, қани чўзмайсизми тевроқ, дея муқом қилаётган нотайинларни кўп кўраман. Хўш, уларни ким тартибга чиқариши керак, биродарлар: сиз билан биз эмасми? Мен ҳанузгача Отабек ва Қумушларнинг тўйини бир қўнйиши соғинаман. Нега қиз ва йигитларимиз меҳр-муҳаббатда, вафо-садоқатда, ибюю ҳаёда адабиётимизнинг ана шу бетимсол қаҳрамонларига ухшашга ҳаракат қилмайдилар. Ахир инсон маънавий қомилликка интилиб яшashi керак эмасми?

Профессор Самад ака Шойқуловнинг гаплари ҳаммани уйлантиб қўйди: тўйларга бир разм солсангиз меҳмонлар сифидан ҳоли олган муаллимларнинг ароқ ичишаётганига қузингиз тушади. Тўғри, муаллим ҳам одам, унинг ҳам ҳамма қатори еб-ичишга ҳаққи бор. Бироқ мени бошқа нарса — уша муаллимларнинг ўзига хизмат қилиб юрган ўз қўнчилари олдида ҳеч нарсадан тап тортмай, заррача виждони қийнамай, беамал ичкилик ичаётгани, баъзан эса маст бўлиб олиб, мураббий деган муътабар номга доғ тушириватгани ташвишга солади. Ҳуқувчисин олдида узини тутолмаган одам қандай қилиб мураббийлик қила олади?

— Баъзан айрим таъзия маросимларининг тўйдан фарқи қолмапти, — дея афсус билдирди Бозор ака Эрқоров. — Энг ёмони одамлар шунга кўникиб қолишарди. Урф-одатга қура кимнингдир таъзиясига бориладиган бўлса улмай-нетмай бир-бирига «фалончиники-

га ошга борамиз» деган гап оғиздан чиқиб кетаяпти. Нега энди бошига ташвиш тушган одам катта дошқозонларда ош дамлаб, кунгли сўраш учун эмас, ош егани келидиган ошхўрларни қўнайитириши керак? Бу таомил ота-боболаримизда йўқ эди-ку! Ахир ҳайитларда аздор одамлардан ошсиз ҳам кунгли сўраймиш-ку. Таъзия маросимларини ҳам шундай ўтказиб қўя қолиш маъкул эмасми?

Бир кўз олдингизга келтиригиз: айрим тўйлар олдиндан буладиган ниҳоят рўйхатидан утиш маросимини, деди Қилич Абдунабиев. Ўн беш-йигирма чоғли безатилган машина ширақайф бир оломонга тулиб-тошган. Куча қоидаси у ерда турсин, атрофдаги бирор одамни ҳам назар-писанд этишмайди. ДАН-чилар ҳам неғадир уларга бепарво-бефарқ. Баъзиларини атрофидан тариллаган, босар-тусарини билмаган мотоцикллар ҳам ураб юришарди. Уларни қурганда ишқилиб бир қасофат

булмадан тўй омон-эсон ўтсинда, дея юрак ҳовучлаймиз. Барибир яқинда ана шундай «загс юришида» бир ёмон воқеа бўлганини эшитдим. Чим қишлоғидан — «Тоҳир-Зухра» хибронидан қайтишда машиналардан бири аварияга учрабди. Келин-кувв-ку соғ-омон, бироқ фалокатга учраган уша машинадаги бир йигитчининг бош чанок суяги қаттиқ шикастланибди. Уни даволатиш учун ота «Жигули»сини, она эса тилло тақинчоқларини сотди. Барибир фойда бермади, йигитчининг хотираси тикланмапти. Кеча вилоят шифохонасида юм-юм ёш тўқатган жигари хун онани кўрдим. Йигирма эш ёшли, чиройлигина, айни уйлантириб орзу-хавас қураман деган уғил тўй баҳонасида қўнйган автофалокат боис ногиронлар сифидан урин олиб ўтирибди. Ота-онанинг егани ичига тушмайди. Бор-йўғини сотиб, энди ногирон уғилини даволатгани олиш ша-

Бахтин — ёнигда

